

5. Порядок взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції України, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини під час воєнного стану на території України : наказ МВС, МОЗ, ОГП України від 9 берез. 2022 р. № 177/450/46. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0317-22#n14>.
6. Missing People, DNA Analysis and Identification of Human Remains : A Guide to Best Practice in Armed Conflicts and Other Situations of Armed Violence / ICRC. URL: [https://www.icrc.org/sites/default/files/external/doc/en/assets/files/other/icrc\\_002\\_4010.pdf](https://www.icrc.org/sites/default/files/external/doc/en/assets/files/other/icrc_002_4010.pdf).
7. Disaster Victim Identification Guide / INTERPOL. November 2023. URL: <https://www.interpol.int/en/How-we-work/Forensics/Disaster-Victim-Identification-DVI>.
8. Large Scale DNA Identification: The ICMP Experience. *Forensic Science International: Genetics*. 2019. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/30469017/>.
9. Молекулярно-генетична ідентифікація осіб, загиблих під час російської збройної агресії проти України: успіхи та проблеми. *Криміналістичний вісник ДНДЕКЦ МВС*. URL: <https://visnyk.dndekc.mvs.gov.ua/index.php/visnuk/article/view/201>.
10. Stoyanova R. et al. Soldiers Mistakenly Reported Killed in Action. *Journal of Conflict Archaeology*. 2015. Vol. 10, No. 2. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1179/1574077315Z.000000000049>

**Борко Надія Олександрівна,**  
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра  
навчально-наукового інституту права  
та психології Національної академії  
внутрішніх справ  
**Науковий керівник:**  
старший викладач кафедри  
криміналістики навчально-наукового  
інституту права та психології  
Національної академії  
внутрішніх справ **Нагайник Т. Г.**

## **ЕТИЧНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОБОТИ З РОДИЧАМИ ЗАГИБЛИХ У ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

Робота з родичами загиблих займає особливе місце в діяльності поліції, тому для неї є чіткі правила, описані в міжнародних і українських документах. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку вимагає від поліцейських завжди поважати людську гідність і захищати права кожної людини, незалежно від ситуації та того, чи є вона правопорушником, жертвою чи свідком [3, с. 3]. Європейський кодекс поліцейської етики підкреслює важливість конфіденційності, поваги до приватного життя та обов'язкової підтримки постраждалих. В Україні ці вимоги деталізують Правила етичної поведінки поліцейських, які зобов'язують працівника поліції діяти в інтересах постраждалих, не принижувати їхню гідність і надавати необхідну допомогу [3, с. 11].

Такі правила є обов'язковими для кожного поліцейського, який спілкується з родичами загиблих. Байдужість, грубість або розголошення особистої інформації в подібних ситуаціях – це не просто «неетично», а й означає порушення службових обов'язків, що може мати юридичні наслідки для працівника [3, с. 5–6; 4].

Українське законодавство надає сім'ям загиблих правоохоронців досить широкий перелік прав і пільг [3, с. 3–4; 5]. Зокрема, Закон України «Про Національну поліцію» від 02 липня 2015 року № 580-VIII (зі змінами Закону № 4735-IX від 14 січня 2026 року) доповнений ст. 93-1, яка гарантує родинам поліцейських, що загинули, зникли безвісти чи визнані безвісно відсутніми під час виконання службових обов'язків, право користуватися різними пільгами та компенсаціями за наявності відповідного посвідчення [3, с. 3–4]. Також зміни до ст. 95 передбачають, що дружина (чоловік) і діти загиблого поліцейського мають право на безкоштовне медичне обслуговування у медичних закладах МВС, а діти – ще й на позаконкурсне зарахування до закладів освіти за кошти державного або місцевого бюджету [3, с. 3–4].

Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» уточнює, кого саме відносять до членів сім'ї загиблого Захисника чи Захисниці: це батьки, чоловік або дружина (якщо не одружилися вдруге), діти, а також утриманці загиблого. Такі сім'ї мають право не лише на пільги, а й на безоплатну правничу допомогу, тобто можуть безкоштовно отримати юридичні консультації та представництво в суді в межах системи безоплатної правової допомоги.

Родичі загиблих правоохоронців часто переживають дуже складний психологічний стан. Це одночасно гостре горе, сильний стрес і необхідність вирішувати багато юридичних та побутових питань [2; 8, с. 108–110]. Науковці описують горювання як природний процес, у основі якого лежить «дистрес розлуки» – сильний емоційний стан, що проявляється у сумі, відчаї, постійних думках про загиблу людину. У дослідженнях вдів працівників правоохоронних органів виявлено, що багато з них мають знижений рівень адаптації, проблеми з самооцінкою, відчувають значний емоційний дискомфорт, особливо протягом перших трьох років після втрати [8, с. 110–111].

Допомога таким людям – це не лише прояв людяності, а й конкретне завдання для психологічної служби поліції [3, с. 7–8; 8, с. 112]. Наказ МВС від 06 лютого 2019 року № 88 (зі змінами від 15 травня 2023 року № 393) прямо відносить до функцій психологів Національної поліції надання підтримки працівникам поліції та членам їхніх сімей у разі загибелі близьких, поранення або перебування в полоні, а також супровід сімей загиблих захисників. Дослідження показують, що в роботі з гострим горем добре зарекомендувала себе триступенева модель: спочатку психолог знайомиться з людиною і її історією, потім допомагає осмислити значення події, а далі підтримує у прийнятті втрати й поступовій адаптації до нового життя [8, с. 112]. Для вдів загиблих правоохоронців корисними виявилися групові форми роботи, такі як арт-терапія та спеціальні «зцілюючі листи», які допомагають висловити почуття і впорядкувати переживання [8, с. 113].

Сучасні автори звертають увагу, що у випадку жінок, які втратили близьку людину під час війни, стандартних підходів до допомоги часто недостатньо [9, с. 214–215]. Вони одночасно змушені справлятися з горем, брати на себе більше відповідальності за сім'ю та вирішувати щоденні проблеми. Тому

пропонується використовувати гнучкі моделі, наприклад модель «подвійного процесу», яка поєднує час на переживання втрати з поступовим поверненням до повсякденного життя, а також підходи, спрямовані на пошук нового сенсу та особистісне зростання після травматичної події [9, с. 220–223].

Окремо законодавство України передбачає право сімей загиблих ветеранів та Захисників і Захисниць на безкоштовну психологічну допомогу, яку організовує Міністерство у справах ветеранів [5; 7]. Допомога може надаватися на різних рівнях: від базових консультацій фахівців із соціальної роботи до роботи з психологом і спеціалізованих програм у мультидисциплінарних командах. Важливо, що при цьому має дотримуватися низка принципів: людина повинна давати інформовану згоду, мати право відмовитися від певних послуг, обирати фахівця, а вся інформація про її стан і звернення має бути конфіденційною. Рекомендації ВООЗ також нагадують, що перша психологічна допомога повинна захищати безпеку і гідність постраждалої людини, враховувати її культуру й традиції, а той, хто допомагає, має дбати і про власну безпеку.

Попри наявні документи і програми, дослідники відзначають низку проблем. Зокрема, наголошується, що більшість нормативних актів розроблялися для мирного часу, тому не повністю відповідають масштабам викликів, пов'язаних із війною [3, с. 9–10]. Часто бракує можливості анонімно звернутися по допомогу, є недостатні гарантії конфіденційності для членів сімей поліцейських, мало профілактичних (проактивних) програм, і майже немає системи незалежної оцінки якості наданих послуг [3, с. 10]. Це показує, що навіть за наявності законів і програм робота з родичами загиблих потребує подальшого розвитку й удосконалення.

Отже у підсумку, правоохоронна етична система розглядає роботу з родичами загиблих як особливо чутливу службову ситуацію, що вимагає безумовної поваги до людської гідності, конфіденційності та культурної чутливості. Законодавство України (зокрема зміни до Закону «Про Національну поліцію» та акти про статус ветеранів) формально гарантує сім'ям загиблих правоохоронців пільги, медичну, правничу й психологічну допомогу, однак на практиці реалізація цих гарантій усе ще є фрагментарною й потребує посилення.

Родичі загиблих працівників поліції належать до групи підвищеного ризику щодо розвитку тривалого горювання та посттравматичних розладів, особливо якщо загибель відбулася раптово або за умов невизначеності, тому вони потребують цілеспрямованої, тривалої й професійно організованої підтримки. Психологічна допомога таким сім'ям має надаватися з дотриманням принципів інформованої згоди, конфіденційності, добровільності звернення та спиратися на гнучкі, доказові підходи, адаптовані до реалій воєнного часу.

Для підвищення ефективності підтримки доцільно вдосконалити нормативну й організаційну базу: запровадити зручні й безпечні механізми (зокрема анонімні) звернення по допомогу, розвивати психоосвітні програми для родичів загиблих та забезпечити незалежний моніторинг якості правових і психологічних послуг, що їм надаються.

### Список використаних джерел

1. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку : Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 17 груд. 1979 р. № 34/169. URL: [https://zakon.cc/law/document/read/995\\_282](https://zakon.cc/law/document/read/995_282).
2. Лещук І., Бут Т. Актуальні питання дослідження горювання після втрати близької людини. *Психосоматична медицина та загальна практика*. 2024. Т. 9, № 4. URL: <https://uk.e-medjournal.com/index.php/psp/article/view/565>.
3. Маренко О. Деонтологічні основи правоохоронної діяльності : робоча програма навчальної дисципліни. Кривий Ріг : ДонДУВС, 2024. 12 с.
4. Правила етичної поведінки поліцейських : затв. наказом Міністерства внутрішніх справ України від 09 листоп. 2016 р. № 1179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16>.
5. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22 жовт. 1993 р. № 3551-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12>.
6. Про Європейський кодекс поліцейської етики : Рекомендація Rec(2001)10 Комітету Міністрів Ради Європи від 19 верес. 2001 р. URL: <https://rm.coe.int/16805e297e>.
7. Рекомендації ВООЗ. Принципи та етичні правила надання першої психологічної допомоги. Женева : ВООЗ, 2020.
8. Рибик Л. А. Психологічна допомога під час переживання горя вдовами працівників правоохоронних органів. *Юридична психологія*. 2016. № 1 (18). С. 108–115. URL: <https://elar.navs.edu.ua/bitstreams/3bf5ff1f-6363-4de4-ad07-829e2dc30dad/download>.
9. Сингаївська І., Берестовська А. Особливості надання психологічної допомоги жінкам, які переживають втрату близької людини під час війни. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2024. № 1 (73). С. 214–226. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2024-73-214-226>.

**Градюк Іванна Миколаївна,**  
студентка навчально-наукового інституту  
права та психології Національної академії  
внутрішніх справ  
**Науковий керівник:**  
професор кафедри криміналістики  
навчально-наукового інституту права  
та психології Національної академії  
внутрішніх справ, кандидат юридичних  
наук, доцент **Лісогор В. Г.**

### ПРОБЛЕМИ ВСТАНОВЛЕННЯ ФАКТУ ЗАГИБЕЛІ Й ІДЕНТИФІКАЦІЇ ПОЛЕГЛИХ ОСІБ В УМОВАХ БОЙОВИХ ДІЙ

В умовах збройних конфліктів процес встановлення факту загибелі та подальшої ідентифікації полеглих осіб набуває особливої складності та є одним із ключових завдань, які стоять перед відповідними органами. Ефективність встановлення особи загиблого безпосередньо впливає на забезпечення прав родичів, дотримання норм міжнародного гуманітарного права та належне розслідування воєнних злочинів.

Проблема ідентифікації тіл (останків) загиблих військовослужбовців залишається однією з найбільш складних і чутливих. Це пов'язано як із великою кількістю загиблих, так і зі складнощами евакуації тіл із поля бою та їх подальшою ідентифікацією [1].